

**This is an electronic reprint of the original article.
This reprint *may differ* from the original in pagination and typographic detail.**

Author(s): Kallionpää, Outi

Title: Monilukutaidon opetus on ennen kaikkea uusien kirjoitustaitojen opetusta

Year: 2014

Version:

Please cite the original version:

Kallionpää, O. (2014). Monilukutaidon opetus on ennen kaikkea uusien kirjoitustaitojen opetusta. *Kieli, koulutus ja yhteiskunta*, 7.10.2014(Lokakuu 2014).
<http://www.kieliverkosto.fi/article/monilukutaidon-opetus-on-ennen-kaike-uusien-kirjoitustaitojen-opetusta/>

All material supplied via JYX is protected by copyright and other intellectual property rights, and duplication or sale of all or part of any of the repository collections is not permitted, except that material may be duplicated by you for your research use or educational purposes in electronic or print form. You must obtain permission for any other use. Electronic or print copies may not be offered, whether for sale or otherwise to anyone who is not an authorised user.

Monilukutaidon opetus on ennen kaikkea uusien kirjoitustaitojen opetusta

Kun puhutaan kirjoittamisen opetuksesta, törmätään väistämättä englanninkieliseen *literacy*-termiin, joka tarkoittaa sekä lukutaitoa että kirjoitustaitoa. *Literacy* käännetään suomeksi yleensä joko tekstitaidoksi tai pelkästään *lukutaidoksi*, jolloin se saattaa sivuuttaa kokonaan käsitteen toisen puolen, eli kirjoittamisen. Eräs tällainen käännöstermi on suomenkieliseen pedagogiseen diskurssiin viime vuosina juurtunut *monilukutaidon* käsite, joka kuvaa nyky-yhteiskunnassa tarvittavia, muuttuneita luku- ja kirjoitustaitoja. Käsite esiintyy myös Opetushallituksen uusissa opetussuunnitelmaluonnoksissa. Minna-Riitta Luukka (2013) määrittelee monilukutaidon seuraavasti:

”Monilukutaidolla tarkoitetaan erilaisten tekstien tulkinna ja tuottamisen taitoa, taitoa toimia tekstien kanssa erilaisissa tilanteissa ja erilaisia tehtäviä varten. Se on kykyä hankkia, muokata, tuottaa, esittää ja arvioida tietoja eri muodoissa ja erilaisten välineiden avulla.”
(Luukka 2013).

Vaikka monilukutaito onkin luku- ja kirjoitustaitojen opetusta edistävä uudistus, on vaarana, että kirjoittamisessa tapahtuneet muutokset jäävät uusien lukemiskäytänteiden varjoon. Kuitenkin vuorovaikutteisessa mediaympäristössä kirjoittaminen on käytäntönä muuttunut huomattavasti enemmän kuin lukeminen (Brandt 2009). Useat tutkijat puhuvat jopa kirjoittamisen käsitteen kokonaisvaltaisesta muutoksesta (Lankshear & Knobel 2011). Muutos tulisi huomioida pikaisesti, sillä uusien kirjoitustaitojen merkitys tulevaisuuden yhteiskunnassa täysivaltaisen yhteiskunnallisen, taloudellisen ja kulttuurisen osallisuuden mahdollistajana tulee olemaan keskeinen (Brandt 2009, 55; Jenkins ym. 2009). Siksi olisi myös tärkeää, että suomalainen monilukutaitopedagogiikka ei näkisi oppilasta ainoastaan median vastaanottajana vaan ensisijassa aktiivisena ja sosiaalistuneena osallistujana sekä luovana sisältöjen ja tekstilajien tuottajana.

Mitä ovat uudet kirjoitustaidot?

Tekniikkaa ja multimodaalisuutta

Uudet kirjoitustaidot ovat taitoja, joita perinteisen kirjoitustaidon lisäksi tarvitaan uusissa digitaalisissa verkkoympäristöissä. Ne ovat syntyneet 1990 alkaneen teknologisen, yhteiskunnallisen, taloudellisen ja viestinnällisen muutosprosessin tuloksena ja ne laajentavat huomattavasti perinteisen kirjoitustaidon käsitettä (Kress 2003,9).

Kirjoittamisen näkyvin muutos on lähtöisin 1990-luvun alussa tapahtuneesta digitaalisesta kehityksestä (Coiro ym. 2014). Tämä tulee esille ennen kaikkea tekstin tuottovälineiden vaihtumisena; tekstinkäsittelylaitteiden kautta on päädytty digitaaliseen kirjoittamiseen erilaisissa verkkoympäristöissä (Haas 2013).

Digitaalinen muutos on mahdollistanut multimodaalisen viestinnän, jolloin teksti voi kirjoituksen lisäksi koostua kuvista, liikkeestä, äänistä ja väreistä. Multimodaalisen tekstin tuottaminen edellyttää perinteistä tekstiä huomattavasti laaja-alaisempia valmiuksia. Erilaisten sovellusten ja teknisten välineiden hallinnan lisäksi multimodaalisen tekstin tuottaminen vaatii visuaalista ja esteettistä hahmottamista, kykyä tehdä valintoja sekä luovaa ajattelua (Kress 2003, 36). Multimodaalisuus tarkoittaa usein myös tekstin rakenteen muuttumista.

Sosiaalisuutta, uusia tekstilajeja ja julkisuutta

Internetin kehittyminen 2000-luvulla sosiaalisen median mahdollistaneeksi web 2.0 ympäristöksi on mullistanut ehkä näkyvimmin sekä kirjoittamisen käytäntöjä että itse kirjoitusprosessia. Monet tutkijat ovat sitä mieltä, että kirjoittamisesta on tullut ensisijaisesti sosiaalinen taito. (Jenkins ym. 2009; Lankshear & Knobel 2011.) Sosiaalisen

median piirteinä pidetään varsinkin nuorten keskuudessa nopeasti yleistynyttä, osallistuvaa toimintakulttuuria (Kupiainen & Sintonen 2009). Jenkins ym. (2009) kuvaa tätä niin sanottua *osallisuuden kulttuuria* tekstuaaliseksi yhteisöksi, jossa luovia, multimodaalisia tekstejä tehdään, kehitetään, miksataan ja jaetaan yhteisöllisesti verkon virallisissa ja epävirallisissa yhteisöissä.

Prosessin tuloksena syntyy usein täysin uusia luovia tekstilajeja, kuten *fanifiktio*, *videoblogit* ja *mash-up -sivustot*, jotka hyödyntävät muiden sivustojen sisältöjä ja palveluita (Jenkins ym. 2009). Jatkuvassa evoluutiossa olevien tekstilajien kirjo uusissa ympäristöissä onkin melkoinen. Näissä genreissä vaadittava kirjoitustaito vaihtelee nopeasta puheenkaltaisesta online-kirjoittamisesta pitkäjänteiseen, yhteisölliseen ja multimodaaliseen työstöprosessiin. (Kallionpää tulossa/2014.)

Yhteinen piirre uusille tekstilajeille on kuitenkin julkisuus. Julkisuuden myötä kirjoittamisesta on tullut myös identiteetin tietoisien muokkaamisen ja rakentamisen väline. Julkisesti kirjoitettava altistaa itsensä aina myös yleisön ennakoimattomalle, jopa vihamieliselle palautteelle. (Kotilainen 2007, 151; Tuominen & Mustonen 2007, 141.) Internetissä julkaiseva tarvitsee myös erityisiä sosiaalisia vuorovaikutustaitoja, sillä kirjoittajan saatetaan edellyttää käyvän avointa dialogia teksteistään tai tekstiensä välityksellä (Kallionpää tulossa/2014).

Monisuorittamista, tietoisuustaitoja ja luovuutta

Internetissä kirjoitettava on usein kytkeytyneenä tietoverkon ja sosiaalisen median viriketulvaan, joka kuormittaa kirjoittajan lyhytaikaista muistia. Monisuorittamisen ja keskittymisen tietoinen vaihtelu onkin tarpeen uusissa tekstilajeissa. (Kallionpää tulossa/2014.) Tutkimusten mukaan taitavat monisuorittajat onnistuvat muita sujuvammin multimodaalisten tekstikokonaisuuksien rakentamisesta, osaavat erottaa tietovirrasta merkityksellisen tiedon sekä pystyvät keskittymään monien ärsykkeiden keskellä (Jenkins ym. 2009; Lui & Wong 2012; Alzhabi & Becker 2013). Tietoisuustaitojen hallinta voi auttaa internetin ärsykevirrassa työskennellessä, kun tavoitteena on pitkäjänteisen ja keskittymistä vaativan tekstikokonaisuuden työstäminen (Goldberg 2013).

Ennen kaikkea uuden kirjoittamisen taito on kuitenkin luovuustaito. Uuden median tekstikulttuurit ovat mullistamassa radikaalisti perinteistä jakoa luovaan ja asiakirjoittamiseen. Douglas Hesse (2010) käsittelee tätä muutosta artikkelissaan *The Place of Creative Writing in Composition Studies*. Hän ehdottaa, että termien luova kirjoittaminen ja asiakirjoittaminen sijaan puhuisimme digiaikakauden kirjoittamisesta yleisesti vain luovana tekstien tuottamisena. Tekstilajien lisäksi luovuus näkyy uusissa kirjoitustaidoissa myös multimodaalisen tekstin luovana suunnitteluprosessina, sosiaalisena luovuutena sekä alati uutta etsivänä, leikkivä ja uteliaana asenteena, joka kumpuaa vahvasta sisäisestä motivaatiosta (Kallionpää tulossa/2014).

Uuden kirjoittamisen taidot voidaan siis tiivistää seuraaviksi erillistaidoiksi (Kallionpää tulossa/2014):

- **tekniset taidot** Tekstien tuottaminen vaatii jatkuvasti kehittyvien laitteistoiden, muuttuvien sovellusten ja erilaisten verkkotoimintaympäristöjen hallintaa.
- **monisuorittamis- ja tietoisuustaidot** Tilannekeskeisen monisuorittamisen ja tietoisuustaitojen vuorottelun hallinta liittyy erilaisten uusien tekstilajien taitamiseen sekä verkkoympäristössä työskentelyyn.
- **luovuustaidot** Luovuus on uuden kirjoittamisen toinen keskeinen ominaisuus. Se tulee ilmi alati muuttuvien tekstilajien luovana tuottamisena ja yhdistelynä, sisäisesti motivoituneina luovina toimintatapoina sekä alati uutta etsivänä, leikkivänä ja uteliaana asenteena.
- **multimodaaliset taidot** Tekstit koostuvat kirjoituksen lisäksi äänistä, kuvista, videoista tai muista merkityksiä välittävistä elementeistä. Luova suunnittelu ja esteettisyys korostuvat.
- **sosiaaliset taidot** Kirjoittaminen ei ole enää vain yksilötaito, vaan se on ennen kaikkea sosiaalinen taito. Kirjoittaminen on usein aktiivista toimimista internetin osallisuuden kulttuurissa erilaisten yhteisöiden jäsenenä. Tekstiä tuotetaan välillä myös yhteisöllisenä prosessina.
- **julkisuustaidot** Kirjoittaminen tapahtuu julkisesti internetissä. Tämä edellyttää kommunikointitaitoja,

sosiaalisten käytäntöjen hallintaa ja lainsäädännön tuntemista. Verkkojulkisuudella saattaa olla kauaskantoisia seurauksia.

Kuilu uusien taitojen ja perinteisen opetuksen välillä

Koska *monilukutaito* on vasta tulossa opetussuunnitelmiin, ei uusia kirjoitustaitoja luonnollisesti vielä huomioida kouluopetuksessa. On kuitenkin muistettava, että mikäli *monilukutaidon* käsite jää kirjoittamisen opetuksen kohdalla perusteellisesti avaamatta, on vaarana että tuleva muutos jää vain välineelliseksi; lyijykynä vaihtuu tietokoneeseen mutta opetuksen sisältö ja menetelmät säilyvät samana. Tällöin myös kuilu oppilaiden vapaa-ajan maailman ja koulumaailman välillä syvenee yhä edelleen.

Seuraava kuvitteellinen esimerkki kuvaa nykypäivän lukiolaista pinnistelemässä koulun perinteisten kirjoittamisen opetuskäytäntöjen ja vapaa-ajan uusien tekstikäytänteiden välisessä kuilussa.

Vaikka eletään jo 2000-luvun toista vuosikymmentä, joutuu Lasse Lukiolainen tulevien ylioppilaskokeiden vuoksi harjoittelemaan kirjoittamista yhä lyijykynällä ja ruutupaperilla. Muokausvälineenä toimii pyyhekumi. Vapaa-aikanaan Lasse kirjoittaa läppärillä, jolloin lähteiden etsiminen, tekstin suunnittelu, muokkaaminen ja oikoluku käyvät joutuisasti internetin sovellusten ja palveluiden avulla.

Vaikka koulussa Lasse kirjoittaa pelkkää tekstiä, intoutuu hän kotona kirjoittamaan luovia multimodaalisia tuotoksia, joihin hän yhdistää tekstiä, ääntä, liikkuvaa kuvaa ja muita visuaalisia elementtejä. Tuotoksiaan hän jakaa erilaisissa internetyhteisöissä, joissa ne myös säilyvät.

Lasse kirjoittaa koulussa lähes pelkästään ylioppilaskirjoitusten tekstilajeja; esseitä ja vastaustekstejä. Varsinkin vastaustekstiä tiukat muutosäännöt ja hämärät arvostelukriteerit tekevät Lassen usein ärtyneeksi. Eihän näitä edes tarvita oikeassa elämässä, hän ajattelee usein. Vapaa-aikanaan hän kirjoittaa paljon erilaisia taitoja vaativia uusia tekstilajeja, kuten fanifiktiota, videoblogia ja chat-keskusteluja.

On esseekirjoitustunti. Lasse yrittää peittää hermostuneesti omaa tekstiään, ettei vieressä istuva Lissu näkisi mitä hän on kirjoittanut. Vapaa-ajalla Lassesta on tosin hauska kirjoittaa yhdessä Lissun ja muiden samoihin internetyhteisöihin kuuluvien kanssa erilaisia wiki-tekstejä ja remiksata muiden multimodaalisista tuotoksista uusia versioita.

Lassea alkaa hirvittää, pitääköhän opettaja hänen tekstistään? Tuleekohan paperi jälleen kerran takaisin täynnä punakynäalleviivauksia ja kielteisiä kommentteja? Internetissä kirjoitettaessa sentään yleensä aina joku antaa myös positiivista palautetta ja joskus jopa työstetään tekstiä yhdessä valmiimmaksi. Vaikka on Lassella internetjulkaisemisesta ikäviäkin kokemuksia. Kerran hän sai vihapostia ympäri maailmaa monen kuukauden ajan. Myös ne nolot valokuvat olisi voinut jättää julkaisematta, nyt ovat verkossa pysyvästi ja tulevat aina ensimmäisiin hakutuloksiin Lassen googlatessa omaa nimeään.

Koulukirjoittaminen tuntuu yleensä ikävältä eikä Lasse ei ole motivoitunut tavoittelemaan parempia arvosanoja. Äiti ehdottaa, että hän voisi harjoitella taitojaan tekemällä pientä palkkiota vastaan paikallisen luontoyhdistyksen lehteen kolumneita. Vaikka raha on aina tarpeen, ei ehdotus Lassea innosta. Luontojutut eivät tunnu omalta ja kolumneihin käytetty aika olisi pois kaikesta hauskaasta kirjoittamisesta, kuten juuri meneillään olevan englanninkielisen roolipelikäsitteellisen kirjoituksen työstämisestä. Projektin on aivan mahtava! Jokaisen luovaa panosta tarvitaan, jotta saadaan rakennettua verkkoon täysin uudenlainen kolmiulotteinen pelimaailma. Tieto projektista on levinnyt nopeasti sosiaalisen median kautta ympäri maailmaa ja jotkut yritykset ovat halunneet ostaa hankkeesta kertovaan sivustoon mainostilaa. Osa rahasta aiotaan käyttää roolipelin rakentamiseen, mutta suurin osa on tarkoitus laittaa kehitysmaissa tehtävään avustusprojektiin, jossa jaetaan slummien lapsille internetyhteydellä varustettuja tabletteja luku- ja kirjoitustaitojen opiskeluun.

Vaikka esimerkin Lasse ja koulun todellisuus tuntuivat aika ajoin olevan valovuosien päässä toisistaan, todellisia muutoksia kirjoittamisen opetuksen käytäntöihin tuskin saadaan toteutettua vielä Lassen lukioaikana. Kirjoittamisen opetuksen uudistus kytkeytyykin lopulta meneillään olevaan koko opetuskuulttuurin muutokseen. Koulun uudistajien (esim. Pohjola 2011) tavoitteena on aiemman autoritaarisen opetuskuulttuurin ja passiivinen suorittajaihanteen korvaaminen oppilaan sisäiseen motivaatioon perustuvalla, innostusta ja yhteistoiminallista luovuutta käyttävällä mentorointiopetuksella, jossa myös ympäröivä yhteiskunta on luonteva osa koulua.

Tässä visiossa myös uusilla kirjoitustaidoilla on merkittävä paikkansa!

Outi Kallionpää on kirjoittamisen oppiaineen tohtorikoulutettava Jyväskylän yliopiston taiteiden ja kulttuurin tutkimuksen laitoksessa ja Rajamäen lukion äidinkielen ja kirjallisuuden vanhempi lehtori.

Lähteet

- Alzahabi, R. & Becker, M.W. 2013. The association between media multitasking, task-switching, and dual-task performance. *Journal of Experimental Psychology: Human Perception and Performance*, 39 (5), 1485–1495.
- Brandt, D. 2009. Writing over reading: new directions in mass literacy. Teoksessa M. Boynham & M. Prinsloo (toim.) *The Future of Literacy Studies*. London Palgrave MacMillan, 54–74.
- Coiro J., Knobel M., Lankshear, C. & Leu, D. J. 2014. Central issues in new literacies and new literacies research. Teoksessa J. Coiro, M. Knobel, C. Lankshear & D. J. Leu (toim.) *Handbook of Research on New Literacies*. Routledge: London, 1–21.
- Goldberg, N. 2013. *The true secret of writing: connecting life with language*. New York: Atria Books.
- Haas, C. 2013. *Writing technology – studies on the materiality of literacy*. New Jersey: Laurence Erlbaum Associates, Inc.
- Jenkins, H., Clinton, K., Purushotma, R., Robinson, A. J. & Weigel, M. 2009. Confronting the challenges of participatory culture: media education for the 21st Century. MacArthur Foundation. Saatavissa: http://mitpress.mit.edu/sites/default/files/titles/free_download/9780262513623_Confronting_the_Challenges.pdf (Luettu 2.2.2014)
- Kallionpää, O. tulossa/2014. Mitä on uusi kirjoittaminen? – uusien kirjoitustaitojen merkitys koulukontekstissa. *Kasvatus. Tieto- ja viestintätekniikan teemanumero 5/2014*.
- Kotilainen, S. 2007. Mediakasvatusta nuorisotyössä. Teoksessa R. Kupiainen, H. Kynäslahti & M. Lehtonen (toim.) *Näkökulmia mediakasvatukseen*. Helsinki: Mediakasvatusseura, 151–156.
- Kress, G. 2003. *Literacy in the new media age*. New York: Routledge.
- Kupiainen, R. & Sintonen, S. 2009. *Medialukutaidot, osallisuus ja mediakasvatus*. Helsinki: Gaudeamus.
- Lankshear, C. & Knobel, M. 2011. *New literacies: everyday practices and social learning*. Maidenhead: McGraw-Hill/Open University Press.

Lui, K.F. & Wong, A.C. 2012. Does media multitasking always hurt? A positive correlation between multitasking and multisensory integration. *Psykonomic bulletin & review*, 19 (4), 647–653.

Luukka, M.-R. 2013. Opetussuunnitelmat uudistuvat: tekstien lukijasta ja kirjoittajasta monilukutaituriksi. *Kieli, koulutus ja yhteiskunta, joulukuu 2013*. Saatavissa: <http://www.kieliverkosto.fi/journals/kieli-koulutus-ja-yhteiskunta-joulukuu-2013/>

Pohjola, K. (toim.) 2011. *Uusi koulu – oppiminen mediakulttuurin aikakaudella*. Jyväskylän yliopisto: Koulutuksen tutkimuslaitos.

Tuominen, S. & Mustonen, A. 2007. Tunteella ja järjellä nettiin – Internetissä tarvitaan uudenlaisia mediataitoja. R. Kupiainen, H. Kynäslähti & M. Lehtonen (toim.) *Näkökulmia mediakasvatukseen*. Helsinki: Mediakasvatusseura, 137–149.